

**Декоративно-
вжиткове
мистецтво
як вид
художньо-
вжиткової
діяльності**

**«Виховний ефект» мистецтва
розвиватиметься настільки,
наскільки художньо-
вжиткова діяльність
поєднуватиме процес
сприйняття мистецтва,
усвідомлення естетичних
емоцій і художніх почуттів,
практичне втілення,
пережите у власній творчій
діяльності**

ОСОБЛИВОСТІ ДЕКОРАТИВНО- ВЖИТКОВОГО МИСТЕЦТВА

Декоративно-вжиткове мистецтво (від лат. *decoro* — прикрашаю) — галузь художньої творчості, мета якої — естетично-художнє формування середовища людини; створення мистецьких виробів для побуту.

Поняття «творчість» слід розглядати як духовну діяльність, результатом якої є створення оригінальних цінностей, встановлення нових, раніше не відомих фактів, властивостей і закономірностей матеріального світу і духовної культури.

Ужиткова творчість є діяльністю особистості чи колективу, що створює нові художні утилітарно-естетичні вироби вжиткового призначення. Вона є могутнім засобом формування культурної, духовної особистості, важливою складовою національної культури України. Кожна людина певною мірою володіє творчим потенціалом, який допомагає їй вирішувати різноманітні життєві завдання.

Основна мета вжиткової творчості — залучення до духовної художньої культури, народного мистецтва, використання її як способу передавання від покоління до покоління загальнолюдських цінностей, що сприятиме творчому і духовному саморозвитку людини, збереженню цілісності її внутрішнього світу. Ознайомлюючись із художньою культурою свого народу, людина водночас розкриває власну природну сутність, розвиває свої базові універсальні здібності, зокрема до цілісного, образного мислення, до співпереживання з навколишнім світом, до продуктивної творчої діяльності.

Реалізацію цієї мети забезпечує художньо-естетичне виховання особистості засобами мистецтва й художньої педагогіки, в основі яких — художня освіта і художньо-вжиткова творча діяльність. Ці поняття не

є синонімами і не можуть замінювати одне одного. Не можна також уявляти собі художньо-естетичну освіту як набуття гуманітарних знань у галузі мистецтвознавчих наук. Це різні взаємодоповнювальні способи розвитку особистості.

Критеріями оцінки творчого розвитку людини, формування гармонійно розвиненої особистості є:

- збереження моральної цілісності особистості;
- розвиток її творчого потенціалу;
- забезпечення гармонійного поєднання соціальних і особистісних якостей.

Створення виробів декоративно-вжиткового мистецтва залежить від техніко-технологічних особливостей, матеріалів та приладдя.

У мистецтвознавчій літературі визначають п'ять функцій декоративно-вжиткового мистецтва у сучасному полікультурному просторі: *святкову*, що відроджується у культурі одягу; *утилітарну*, згідно з якою вироби народного мистецтва використовують як побутові предмети; *комунікативну*, що набуває особливого значення у міжнародних контактах; *сувенірну*, яка поширюється завдяки туризму і налагодженню культурних зв'язків із країнами світу; *естетичну*, що об'єднує всі попередні. Декоративно-вжиткове мистецтво охоплює численні види художньо-вжиткової практики. Відомо понад 100 видів технік і технологій художнього оброблення матеріалів, які групують за певними домінуючими виражальними ознаками, а саме: поліхромна група (ткацтво, килимарство, гобелен, вишивка, батик, вибійка, писанкарство, емалі, розпис на різних основах); монохромна (інкрустація, чернь, гравіювання, випалювання); пластикна (тиснення, різблення, карбування, пластика малих форм); ажурно-силуетна група (кування, карбування по металу, скань, мереживо, витинанка, ажурно-силуетна пластика, витинанка графіка тощо). Кожна група має свою пластичну, художню мову, яка визначає особливості композиційної творчої діяльності, а також свої зображувально-виражальні засоби. За видами застосування матеріалів для створення художньо-утилітарних виробів декоративно-вжиткове мистецтво поділяють на твори об'ємно-просторової форми, виготовлені переважно з твердих матеріалів, у яких доцільність і виразність конструкції поєднані з декором, наприклад ювелірні вироби, для виготовлення яких застосовують лиття, кування, карбування, гравіювання, чернь, емаль, скань, кольчужне плетіння, зернь тощо; килими, гобелени, шпалери, ліжники, макраме, вишивання шовком, смугами, хрестиком, прутиком, мережкою, ланцюжком тощо, гаптування (вишивання золотими, срібними та мідними нитками); художнє оброблення деревини за допомогою таких технік, як видовбування, виточування, вирізування, профілювання, різблення, інкрустація, розпис, випалювання; кераміка, яку умовно поділяють на чотири групи: декоративні художні вироби, по-

бутовий посуд, оздоблювальні плитки-кахлі, будівельні матеріали; писанкарство, до якого належать дерев'яні, керамічні, тобто сувенірні, писанки, виконані із застосуванням різних прийомів різьблення, інкрустації, розпису; художнє скло (гутне скло, фігурний посуд та інші вироби з простого, зеленого, синього, димчастого скла, кришталю); вибійка — виготовлення візерунків на тканині за допомогою різьблених дощок; інкрустація соломкою; живопис на склі; петриківський розпис; лозоплетення; клаптикова композиція, макраме, нитяк; художнє оброблення паперу — витинанки, паперова пластика тощо; художньо-конструкторське моделювання; моделювання одягу; конструювання плетених виробів, художніх виробів із природних матеріалів, художнє конструювання з текстильних матеріалів, конструювання художніх виробів у техніці в'язання гачком, плетіння та багато інших.

ЗАГАЛЬНІ МЕТОДОЛОГІЧНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРОЦЕСУ ХУДОЖНЬО-ВЖИТКОВОЇ ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Процес організації творчої роботи на заняттях з декоративно-вжиткового мистецтва має певні особливості, пов'язані з характером художньо-вжиткової творчості, спрямованістю творчої діяльності, психічною регуляцією способів дій художньо-вжиткової творчості, досвідом, необхідним для виконання творчої роботи, рівнем професійної здатності до вирішення завдань художньо-вжиткової діяльності як на заняттях, так і під час самостійної роботи.

З-поміж загальних методологічних положень сучасної освіти В.О. Радкевич виокремлює принципи відбору та структурування змісту процесу професійно-художньої освіти. Вона наголошує, що нові вимоги до професійно-художньої освіти потребують запровадження таких принципів, які глибше розкривають сутність ступеневої підготовки фахівців художнього профілю. Зокрема, особистісно зорієнтований розвиток творчого потенціалу майбутнього фахівця художнього профілю відбувається ефективніше за умов застосування принципів гуманізації, гуманітаризації, демократизації, диференціації та екологізації освіти; певного рівня естетичної та загальної культури, здатності до самореалізації в художньо-творчій діяльності, а також на основі ціннісного орієнтування в мистецтві як чинника формування і становлення художника; єдності теорії і практики в художньому розвитку особистості; спеціалізації

професійного навчання художнього профілю; індивідуалізації процесу художньої діяльності, її зв'язку із психофізіологічними особливостями фахівця художнього профілю; інтеграції змісту загальнохудожньої й професійної підготовки, інтегрування науки, освіти, мистецтва; моделювання як виду специфічної проектної діяльності, що передбачає художній пошук образу в композиції, єдність емоційних і раціональних засад створення художнього образу, витворів образотворчого та декоративно-вжиткового мистецтва; проблемності у навчанні прийомів образотворчого та декоративно-вжиткового мистецтва.

Принципи професійно-художньої освіти впливають із особливостей художньої діяльності, категоріями якої є мистецтво, талант, здібність, майстерність та компетентність і сама творчість. Естетична природа художньої діяльності виявляється у творчості, у створенні прекрасних витворів ужиткового мистецтва. Творчість — це різновид пошукової активності, під якою потрібно розуміти продуктивну художньо-творчу діяльність, спрямовану на вирішення завдань композиції, створення образу. Цим зумовлений комплекс методологічних вимог до змісту художньо-педагогічної підготовки фахівців у галузі декоративно-вжиткового мистецтва. Насамперед це науковий підхід, що охоплює різні види наукових знань (композицію, кольорознавство, теорію рисунка тощо); системність як певна логіка і цілісність процесу оволодіння конкретним обсягом наукових та художніх знань; міжпредметний синтез за типом науково-практичного взаємообґрунтування; культурологічний підхід, що дає змогу розглядати проблеми художньо-педагогічної освіти в контексті національної і світової культур; відповідність сучасному стану культури і науки; орієнтація на особистісне та професійне самовизначення; застосування сучасних інформаційних освітніх технологій.

Розглянемо особливості зазначених методологічних вимог у контексті засвоєння основ декоративної композиції в процесі професійно-художньої підготовки фахівців у галузі вжиткової творчості на заняттях різними видами декоративно-вжиткового мистецтва. У дидактиці визначено, що вирішення освітніх проблем потребує наукового підходу, тобто застосування наукових знань, які належать до художньо-вжиткової творчої діяльності, зокрема знань про природу, суспільство, мислення, види продуктивної творчої діяльності людини тощо. Знання є провідним компонентом будь-якої освіти, оскільки є основним матеріалом пізнання об'єктивної реальності й завжди спрямовані на певну творчо-практичну діяльність.

Практична творча діяльність вимагає постійного оновлення знань, а також сформованої системи умінь і навичок їх застосування у продуктивній діяльності. Вона є невичерпним джерелом знань про навколишній світ. Тому в змісті навчальних дисциплін декоративно-вжиткового мистецтва мають бути відображені основні наукові поняття, факти, закони, теорії, що стосуються конкретної художньо-вжиткової дія-